

9.5.2005

Jyrki Paaskoski

SELVITYS SUOMEA KOSKEVASTA AINEISTOSTA VENÄJÄN ARKISTOISSA

1. TOIMEKSIANTO

Tammikuun 29. päivä 2004 päivämällään kirjeellä arkistolaitoksen pääjohtaja Jussi Nuorteva tiedusteli valmiuttani laatia selvitys Suomea koskevista aineistoista Venäjän arkistoissa.

Vastauksessani 25. helmikuuta 2004 lupauduin laatimaan Kansallisarkistolle tällaisen selvityksen sekä tekemään toimenpide-ehdotuksen siitä, miten kopiointihanke tulisi Kansallisarkistossa organisoida. Pääjohtaja Nuortevan 19. heinäkuuta 2005 antamalla päätöksellä ajalle 1.8.2004 – 31.3.2005 asetettiin tutkimusprojekti, joka sijoitettiin arkistoneuvos Eljas Orrmanin vastuualueelle.

Selvityksen tilaaminen on luontevaa jatkoa Kansallisarkiston aikaisemmille Neuvostoliiton kanssa toteutetuille asiakirjojen kopiointihankkeille. Toisaalta tutkijoiden parista kantautuneet tiedot Venäjän arkistolaitoksen asettamista aineistojen uusista käyttörajoituksista ja ylimääräisistä maksuista monista muista käytännön hankaluuksista puhumattakaan ovat motivoineet Kansallisarkistoa pohtimaan Suomea koskevan arkistoaineiston mikrofilmauksen jatkamista yli 30 vuoden tauon jälkeen.

Selvitystyössä on rajoitettu Rosarhivin eli Venäjän pääarkistohallinnon alaisiin laitoksiin, ja muut, kuten turvallisuuselinten (FSB), ulkoministeriön (AVPRF) ja puolustusministeriön sekä presidentinhallinnon arkistot, on jätetty pois. Kyseiset poisjätetyt arkistot ovat pääasiassa kokonaan suljettuja, eikä venäläisilläkään tutkijoilla ole normaalia pääsyä niihin.

Raportissa tarkastellaan aikaisempia suomalais-venäläisiä kopiointihankkeita, Venäjän arkistolaitoksen avautumista 1990-luvun alussa, selostetaan lyhyesti selvitysmiehen tutkimusmatkoja Moskovaan ja Pietariin sekä annetaan Kansallisarkistolle toimenpide-ehdotus siitä, kuinka kopiointihankkeessa tulisi edetä. Liitteissä (5 kpl) kuvataan muun muassa Suomea koskevia aineistoja venäläisissä arkistoissa (Liitteet I ja II). Lisäksi liitteissä on kolme keskustelumuistiota venäläisten arkistojohdajien kanssa käydyistä neuvotteluista (Liitteet III – V).

2. VENÄJÄN ARKISTOLAITOKSEN AVAUTUMINEN JA 1990-LUVUN KOPIOINTIHANKKEET

Neuvostoliiton romahdettua elokuussa 1991 monet länsimaat aloittivat vilkkaan kopiointiyhteistyön Venäjän pääarkistohallinnon (Rosarhiv) ja yksittäisten arkistojen kanssa. Kärkipäässä olivat USA:n arkisto- ja kirjastolaitokset, jotka ostivat kopioina omien tutkijoidensa käyttöön runsaasti Venäjän ja Neuvostoliiton aineistoja keskiajalta 1900-luvulle.¹ Suomen arkistolaitoksella ei 1990-luvun alkuvuosien vaikean taloudellisen tilanteen vuoksi ollut asettaa resursseja tällaisen tutkimus- ja kopiointiyhteistyön aloittamiselle. Yksittäiset suomalaiset tutkijat pääsivät kuitenkin työskentelemään venäläisissä arkistoissa, minkä tuloksena julkaistiin VTT Hannu Rautkallion tutkimukseen pohjautuva suppea asiakirjakokoelma *NKP ja Suomi* (1992).² Kansallisarkisto hankki professori Tuomo Polvisen välityksellä amerikkalaisten kopioiman kenraalieversti Andrej Ždanovin yksityisarkiston Suomea koskevan aineiston vuonna 1994, mikä jäi tässä vaiheessa ainoaksi konkreettiseksi tulokseksi.³

Pohjoismaista Tanska ja Ruotsi kiiruhtivat ensimmäisten joukossa tutkimaan avautuneen Venäjän arkistoja ja laatimaan luetteloita ja selvityksiä erityisesti vuoden 1917 jälkeisestä aineistosta. Vuonna 1993 Tanskan arkistolaitos ja tanskalaiset Venäjä/Neuvostoliiton tutkijat tekivät tiede- ja teknologiaministeriölleen aloitteen kartoitushankkeesta, joka keskittyisi erityisesti Kominternin ja NKP:n Tanskaa koskevien aineistojen selvittämiseen.

Hanketta koordinoimaan perustettiin professori Bent Jensenin (Odensen yliopisto) johtama ohjausryhmä, joka päätti Rosarhivin pääjohtaja Rudolf Pihojan ja silloisen varapääjohtaja V. P. Kozlovin kanssa käymien neuvottelujen jälkeen lähettää kuuden hengen tutkijaryhmän työskentelemään yliarkistonhoitaja Sigurd Rambuschin johdolla Moskovan arkistoihin (RGANI, RGASPI, AVPRF, GARF). Tässä vaiheessa tanskalaiset eivät tilanneet mikrofilmejä, vaan tyytyivät pelkkään asiakirjaluetteloon. Samassa yhteydessä he saivat ostaa niin sanotusta toisen

---

¹ Ks. *Slavic Review* 54, n:o 2, jossa useita artikkeleita Venäjän arkistolaitoksen vapautumisesta sekä 1990-luvulla käynnistetyistä kopiointihankkeista.

² *NKP ja Suomi. Keskuskomitean salaisia dokumentteja*. Toim. V. N. Tsernous ja Hannu Rautkallio. Tammi: Vaasa 1992.

³ Andrej Ždanovin fondi, mf NL 284-318, KA.

maailmansodan sotasaalisarkistosta valokopioita Neuvostoliiton vankileireille päätyneistä kansainvälisissä Waffen-SS-osastoissa palvelleista tanskalaisista sotavangeista.⁴

Vastaavasti vuonna 1992 Ruotsin valtionarkisto ja Rosarhiv solmivat yhteistyösopimuksen, ja kaksi vuotta myöhemmin ruotsalaiset lähettivät kolme tutkijaa työskentelemään Moskovan ja Pietarin arkistoihin. Hanketta seuraamaan perustettiin tanskalaisten tapaan oma ohjausryhmä, jonka puheenjohtajana toimi Ruotsin Valtionarkiston pääjohtaja Erik Nordberg. Yliopistolaitosta tässä toimikunnassa edusti Upsalan yliopiston historian professori Rolf Torstendahl. Tutkijat Helena Carlbäck-Isotalo ja Lars Björnin saivat kartoitustyönsä valmiiksi 1995, ja kaksi vuotta myöhemmin Ruotsin Valtionarkisto päätti käynnistää mikrofilmaushankkeen Riksbankens Jubileumsfondin ja muutamien muiden rahastojen avustusten turvin. Vuonna Ruotsin 1999 arkistolaitos julkaisi kaksiosaisen Sverige i Ryssland -luettelon, jossa oli delon tarkkuudella mainittu muun muassa RGANI:n, RGASP:n, AVPRF:n, GARF:n, RGAE:n, RGVA:n, RGAVMF:n ja CVMA:n Ruotsia koskevat aineistot. Lisäksi julkaisussa oli myös ruotsiksi käännettyjä keskeisimpiä lähteitä. Tällöin mikrofilmaushanke ei ollut vielä käynnistynyt. Ruotsalaiset tekivät koko ajan läheistä yhteistyötä Rosarhivin pääjohtajan V. P. Kozlovin ja hänen alaistensa kanssa.⁵

Suomen arkistolaitos suunnitteli 1990-luvun puolivälissä vastaavanlaisen kopiointihankkeen käynnistämistä. Työtä johti arkistoneuvos Eljas Orrman, joka sai tehtäväkseen toimenpideehdotuksen laatimisen kopiointiyhteistyön aloittamisesta venäläisten kanssa. Hanke kuitenkin kuivui kokoon ehkä siksi, että Kansallisarkisto priorisoi hankkeen kohteiksi sellaisia aineistoja, joiden kopiointia ei saatu käyntiin. Tämän seurauksena hanke haudattiin vähin äänin, ja arkistoneuvos Orrmanin tekemä laaja selvitystyö sai jäädä mappeihin odottamaan parempia aikoja. Sen sijaan Suomen arkistolaitos kohdisti 2000-luvun alussa resurssinsa Suomen ja Venäjän yhteiskunta- ja kulttuurisuhteita käsittelevien asiakirjanäyttelyiden kokoamiseen ja näyttelyjulkaisujen tekemiseen.⁶

---

⁴ *Danica i Rusland, Kilder til Danmarks historie efter 1917 i russiske arkiver, Resultater af et forskningsprojekt.* Rigsarkivet 1994, s. I-V. Sotavankiaineistoista ks. V ja 429.

⁵ *Sverige i ryska arkiv, Guide till ryska källor om svensk historia under 1900-talet, I-II.* Excerperade och översatta av Helene Carlbäck-Isotalo och Lars Björnin. Skrifter utgivna av Riksarkivet 5. Stockholm 1999.

⁶ *Kul'turnoje vzaimodejstvije Rossii i Finlajandii v XIX-XX vv, Venäjän Suomen kulttuurisuhteet 1800- ja 1900-luvuilla.* Gummerus: Jyväskylä 2002.

Arkistolaitoksen silloinen pääjohtaja Kari Tarkiainen ei enää 2000-luvun alussa ottanut mikrofilmaushanketta esille, vaikka ajoittaista kirjeenvaihtoa käytiinkin muun muassa GARF:n johtajan S. V. Mironenkon kanssa muun muassa Suomen santarmilaitoksen aineistojen kopioimisesta.

Yhtenä syynä kopiointihankkeen kariutumiselle oli myös yliopistojen historianlaitosten ja tutkijayhteisön osoittama vähäinen kiinnostus Kansallisarkiston hanketta kohtaan. Tämä tuntui olevan ristiriidassa samaan aikaan käynnistyneen Suomen Akatemian rahoittaman Venäjä-tutkimusohjelman kanssa, jossa yhdeksi painopistealueeksi oli määritelty juuri vuoden 1917 jälkeinen Suomen ja Neuvostoliiton historia. Professori Ohto Mannisen johtama *NKP ja Suomi* saikin tästä ohjelmasta rahoitusta useammaksi vuodeksi, mutta yhteistyötä arkistolaitoksen kanssa ei syystä tai toisesta syntynyt.

Akatemian projektien kylkiäisenä ja ilman yhteistyötä Kansallisarkiston kanssa syntyi kaksi lähdejulkaisua. Vuonna 2001 ilmestyi dos. Hannu Rautkallion ja RGANI:n henkilökunnan yhteistyönä julkaisema *NKP ja Suomi 1953-1962* sekä seuraavana vuonna dos. Kimmo Rentolan ja RGASPI:n tutkijoiden toimesta ”*Kallis toveri Stalin!*”, *Komintern ja Suomi*. Taustalla vaikuttivat venäläisten tutkijoiden ja arkistovirkakunnan halu koostaa tällaisia asiakirjajulkaisuja, jotka suomalaiset, sinänsä aivan oikein, tulkitsivat menestyksellisen tutkimustyön ennakkoehdoksi. Kumpikaan julkaisu ei kuitenkaan poista mikrofilmauskopioinnin tarvetta, sillä ne ovat vain valikomia Kominternin ja NKP:n Suomea koskevista sinänsä erittäin laajoista aineistoista.⁷

Myös Suomen ja Venäjän ulkoministeriöt aloittivat 1990-luvulla yhdessä oman asiakirjajulkaisuhankkeensa. Tavoitteena oli valita kummankin maan ulkoministeriöiden arkistoista edustava otos maiden poliittisten suhteiden kehittymistä kuvaavia lahteita. Hankkeen lähtökohtana oli vuonna 1983 julkaistu Suomen ja Neuvostoliiton välisiä suhteita 1948-1983 tarkasteleva asiakirjajulkaisu, johon oli koottu 145 maiden välistä sopimusta.⁸ Suomalainen osapuoli hoiti

---

⁷ *NKP ja Suomi 1953-1962*. Toim. Hannu Rautkallio, Mihail Su. Prozumenschikov ja Natalia G. Tomilina. Tampere University Press: Vammalan kirjapaino 2001; ”*Kallis toveri Stalin!*”, *Komintern ja Suomi*. Toim. Natalia Lebedeva, Kimmo Rentola ja Tauno Saarela. Edita: Helsinki 2002.

⁸ *Suomen ja Neuvostoliiton väliset suhteet 1948-1983, Vuoden 1948 ystävyys-, yhteistyö- ja avunantosopimus käytännössä, Asiakirjoja ja aineistoja*. Valtion painatuskeskus: Helsinki 1983.

aineistosta oman osuutensa, mutta venäläiset eivät syystä tai toisesta ole saaneet omia asiakirjojaan julkaisukuntoon. Valitettavasti hanke on ollut jo vuosikausia pysähdyksissä.

Mikkelin ja Joensuun maakunta-arkistot aloittivat 1990-luvulla suoran yhteydenpidon Viipurin, Petroskoin ja Arkangelin arkistojen kanssa. Neuvottelujen tuloksena solmittiin arkistojen välisiä paikallisia yhteistyösopimuksia, joiden merkitys jäi vierailu- ja tutustumismatkoja lukuun ottamatta valitettavan vähäiseksi. Joitain mikrofilmejä saatiin kuitenkin osin ostetuks ja osin vaihdetuksi ennen kuin venäläisten arkistojen johtajat lopettivat yhteistyön ilmeisesti saatuaan Moskovasta uudet ohjeet. Arkistolaitos osti Arkangelista mikrofilmikopiot Vienan Karjalan ortodoksisurakuntien kirkonkirjoista sekä LOGAV:ista Viipurin lääninhallituksen opis-luettelot.⁹

Ruotsin ja Tanskan arkistolaitoksiin verrattuna Suomen arkistolaitoksen Venäjä-aineistojen selvitys- ja kopiointihankkeet jäivät yrityksistä huolimatta hajanaisiksi ja tuloksia saatiin vain vähän aikaan. Arkistolaitoksen olisi ehkä pitänyt ottaa itselleen enemmän vastuuta Suomen Akatemian rahoittamien tutkimushankkeiden puitteissa tapahtuneen kopioinnin seuraamisesta ja aloittaa neuvottelut Rosarhivin johdon kanssa yleisemminkin Suomea koskevan aineiston kartoittamisesta ja jäljentämisestä sekä pohtia aineistojen pysyvää säilytystä ja tutkijoille suunnattavaa palvelua. Jälkikäteen tehtävä ja jo kertaalleen kopioitujen aineistojen kartoitus on osoittautunut hankalaksi ja aikaa vieväksi salapoliisityöksi. Näyttää myös siltä, että osa tutkimuksen kannalta arvokkaista kopioista on jäänyt lojumaan kustantajien ja tutkijoiden hyllyihin ja ilmeisesti osa jo kertaalleen kopioidusta aineistosta on joutunut hukkateille.

3. VALTIONARKISTON AIKAISEMMAT KOPIOINTIHANKKEET VENÄLÄISISTÄ ARKISTOISTA

Arkistolaitoksella on pitkät perinteet Suomea koskevien aineistojen kopioimisesta venäläisistä arkistoista. 1800-luvulla kopiointi tehtiin käsin, ja tällöin syntyivät muun muassa arvokkaat kenraalimajuri Otto Furuhjelmin Venäjän ulkoministeriön arkistosta kokoama vuosien 1741-43,

---

⁹ KAR mikrofilmit, KA; Viipurin lääninhallitus (f. 1), opis-luettelot, NL 321-325, KA.

1788-90 ja 1808-09 sotia koskeva aineisto sekä professori U. L. Lehtosen Venäjän 1800-luvun alun ulkopoliittikkaa käsittelevä kopiokokoelma.¹⁰

Neuvostoliitosta 1900-luvulla hankittujen aineistojen kopiointi suoritettiin joko fotostatoimalla tai mikrofilmaamalla. Edellinen aineisto käsittää kaikkiaan 38 kansiota fotostaattijäljennöksiä ja 12 kansiota käsinkirjoitettuja kopioita, jotka hankittiin vuosina 1928-30. NL-mikrofilmisarjassa on 325 rullaa, jotka on saatu vuosien 1958-98 välisenä aikana.

Suomalaisille avautui 1920-luvun lopulla tilaisuus saada jäljennöksiä neuvostoliittolaisista arkistoista. Työn organisoinnista vastasi Valtionarkisto, Muinaistieteellinen toimikunta, Suomen historiallinen seura ja Suomalais-ugrilainen seura, jonka edustajista muodostettiin toimikunta seuraamaan hankkeen toteutumista. Toimikuntaan kuuluivat puheenjohtajana valtionarkistonhoitaja Kaarlo Blomstedt, professorit Gunnar Suolahti ja J. A. Kannisto, tohtori Albert Hämäläinen ja sihteerinä Ragnar Rosén. Neuvostoliiton arkistopoliittikka avautui tilapäisesti muutenkin juuri tuolloin, ja suomalaisten lisäksi siitä pääsi nauttimaan muun muassa Tanskan valtionarkisto, joka aloitti tuolloin Danica-aineistojensa kartuttamisen.¹¹

Vuonna 1928 Suomen Valtionarkisto lähetti Neuvostoliittoon Ragnar Rosénin ja Albert Hämäläisen, jotka neuvottelivat sikäläisten arkistovirkamiesten kanssa yhteistyön ehdoista ja tutustuivat jossain määrin myös Vanhojen Asiakirjojen Arkiston eli RGADA:n Ruotsia ja Suomea koskeviin fondeihin. Vuonna 1930 toimikunta lähetti Moskovaan toisen tutkimusryhmän, johon kuuluvat professorit J. J. Mikkola ja V. J. Mansikka sekä maisteri Maija Ruuttu (myöhempi Ruuttu-Glumov, myöhempi Rajainen), joka keräsi aineistoa Vanhan Suomen koululaitosta käsittelevään väitöskirjaansa. Ryhmä työskenteli Vanhojen Asiakirjojen Arkistossa ja valitsi fotostatoitavan aineiston, jonka painopiste oli 1500- ja 1600-luvulla. Vuoden 1930 lopussa Valtionarkisto vastaanotti noin 11 000 lehteä fotostaatteja, jotka asetettiin tutkijoiden käyttöön. Käsinkirjoitettujen aineistojen parissa työskenteli professori Boris Silfersvan, jonka tehtävänä oli kääntää kopiotekstejä nykyvenäjäksi sekä valmistella aineiston saattamista julkaistavaan kuntoon, mutta työ keskeytyi, kun Silfersvan kuoli 1934. Kopioitu aineisto käsitti muun muassa Venäjän Ruotsin

---

¹⁰ Furuhjelm, Vladimir Johan Otto, erikoisluettelo 603:5, KA; Lehtonen, Uno Ludvig, erikoisluettelo 603:11; ks. myös Yrjö Nurmio, 'Venäläisen arkistoaineiston kopiointi suomalaista historian tutkimusta varten', *HAik* 1960, s. 188-189, jossa mainintoja myös eräistä pienemmistä kopiokokoelmista KA:ssa.

¹¹ Nurmio 1960, s. 190; *Danica i Russland* 1994, s. II.

välisiä valtiollisia suhteita vuosina 1554-1743 ja hallitsijoiden välistä kirjeenvaihtoa vuosilta 1589-1699.¹²

Suomen ja Neuvostoliiton poliittisten suhteiden lientyminen vuonna 1953 tapahtuneen Stalin kuoleman jälkeen heijastui myös maiden välisessä tieteellisessä yhteistyössä. Vuonna 1955 perustettiin kahdenvälinen tieteellis-tekninen yhteistyökomitea, jonka puitteissa myös historian tutkijat ja arkistolaitos pääsivät pitkästä ajasta tutustumaan neuvostoliittolaisissa arkistoissa oleviin Suomea koskeviin lähteisiin. Yhteistyö saatiin käyntiin 1956, jolloin tieteellis-tekninen komitea ilmoitti, että suomalaiset tutkijat voisivat työskennellä Moskovan ja Leningradin arkistoissa kahden kuukauden ajan. – Samaan aikaan myös Ruotsin Valtionarkisto onnistui avaamaan suhteet Neuvostoliiton pääarkistohallintoon ja lähetti Artur Attmanin ja Wilhelm Carlgrenin työskentelemään Moskovaan ja Leningradiin.

Suomessa tutkimusmatkaan valmistauduttiin huolella. Suomen historiallinen seura ja Valtionarkisto asettivat yhteisen toimikunnan, johon kuuluivat puheenjohtajana valtionarkistonhoitaja Yrjö Nurmio ja jäseninä professorit Arvi Korhonen, Pentti Renvall, Eino Jutikkala ja L. A. Puntila sekä Helsingin kaupunginarkiston hoitaja Ragnar Rosén. Toimikunnan sihteeriksi kutsuttiin arkistonhoitaja Alpo Salmela. Toimikunnan korkea tieteellinen taso viittasi siihen, että venäläisten arkistoaineistojen kopiointia pidettiin Suomessa erittäin tärkeänä. Yhteistyössä toimikunnan kanssa Valtionarkistossa laadittiin luettelo niistä aineistoista, joista kopioita toivottiin saatavan. Tämä luettelo toimitettiin Neuvostoliiton arkistopäähallinnolle.¹³

Syksyllä 1956 lähetettiin nelihenkinen tutkijaryhmä valitsemaan kuvattavia arkistoaineistoja. Sen johtajana toimi FT Maija Rajainen, jolla oli kokemusta vastaavasta hankkeesta 1920-luvun lopulta, sekä jäseninä maisterit Helli Suominen, Heikki Impola ja Antti Scherbakoff – kaikki venäjänkielentaitoisia ja päteviä virkamiehiä. Kopioinnin tuloksena Valtionarkisto vastaanotti 218 mikrofilmirullaa (yht. 172 000 sivua, rullat NL 1-218) vuonna 1958.¹⁴

---

¹² Fotostaatit: Neuvostoliitto, luettelo 606:2, s. I, KA. Vuosina 1928-30 myös tanskalaisilla oli tilaisuus aloittaa Danica-aineistonsa kerääminen Neuvostoliiton arkistoista. Vaikuttaa siltä, että NL:n arkistolaitos teki tuolloin laajempaakin kansainvälistä tutkimusyhteistyötä, eikä Suomi ollut tässä ainoa yhteistyökumppani. Ks. Danica i Rusland 1994, s. II.

¹³ Nurmio 1960, s. 191-192.

¹⁴ Mikrofilmit: Neuvostoliitto, luettelo 606:3, s. I-II, KA.

Rajaisen ryhmän työskentelystä tiedetään, ettei se saanut käyttöönsä fondien opis-luetteloita, vaan neuvostoliittolaiset arkistovirkamiehet suorittivat delojen valinnan ja toimittivat ne suomalaisten nähtäväksi. Opis-luetteloiden osalta käytäntö oli täysin normaali, ja ulkomaalaiset pääsivät lukemaan niitä pääsääntöisesti vasta 1990-luvulla. Neuvostoliittolaiset arkistovirkailijat etsivätkin Suomea koskevat delot erityisten temaattisesti ryhmiteltyjen maa- ja henkilönnimikortistojen avulla, joita venäläisissä arkistoissa oli laadittu opis-luetteloiden tueksi 1800-luvun lopulta lähtien. Selvimmin tämä käy ilmi Leningradin historiallisesta arkistosta (nykyään RGIA) kopioidusta aineistosta. Arkiston Katalog-salissa säilytettävän Finljandia-kortiston (4 laatikkoa) perusteella voidaan havaita, että suomalaisille toimitettujen asiakirjojen valinta suoritettiin tämän hakemiston perusteella. Kyseessä oli eräänlainen satunnaisotanta, joka perustui yksinomaan venäläisten arkistovirkamiesten käsien kautta kulkeneelle aineistolle, eikä niinkään suomalaisten virkamiesten tekemille omille tutkimuksille ja valinnoille.

Tästä huolimatta Rajaisen ryhmän koostama aineisto oli erittäin laaja ja avasi suomalaiselle historian tutkimukselle kokonaan uusia näkymiä. Leningradin historiallisesta arkistosta (nyk RGIA) saatiin muun muassa valtakunnan neuvoston, ministerineuvoston, valtakunnanduuman, useiden ministeriöiden ja Pyhän Synodin Suomea koskevia deloja. Merisotalaivaston arkistosta (RGAVMF) saatiin meriministeriön, amiraliteettikollegion, Itämeren laivaston ja Viaporin sotasataman aineistoja. Moskovasta (nyk. RGADA, GARF, RGVIA ja AVPRF) saatiin aineistoja muun muassa hallitsijoiden kanslioiden, sisäasiainministeriön poliisidepartementin ja pääesikunnan fondeista sekä täydennyksiä 1600- ja 1700-lukujen fotostaattiaineistoihin.¹⁵

Kolmas kopiointihanke käynnistyi 1972, jolloin Valtionarkisto lähetti professori Erkki Kuujon ja maisteri Markku Järvisen niin ikään tieteellis-teknisen yhteistyökomitean vaihto-ohjelmien puitteissa Moskovaan ja Leningradiin. Uudeksi kohteeksi saatiin Leningradin oblastin arkisto Viipurissa (LOGAV), jossa tiedettiin olevan suomalaisilta sodan aikana evakuoimatta jäänyttä entisen Viipurin maakunta-arkiston aineistoa. Matka kesti vain kaksi viikkoa, eikä sinä aikana kahden miehen ryhmä voinut saada samanlaisia tuloksia kuin Rajaisen puolet suurempi ja kaksi kuukautta paikan päällä työskennellyt ryhmä. Maisteri Järvisen laatiman matkakertomuksen mukaan hekään eivät olleet saaneet luettavakseen muita kuin RGADA:ssa säilytettävien

---

¹⁵ Luettelo ulkomaisten arkistojen asiakirjajäljenteistä Suomessa. Toim. Raili Huvinen. Valtionarkiston monistesarja 3, Helsinki 1981, s. 17-24.

Liivinmaan, Viron ja Suomen oikeuskollegion ja verorevisiofondien opis-luetteloita. Muilta osin asiakirjat olivat venäläisten arkistovirkailijoiden valitsemia.¹⁶

Tämän kopiointihankkeen tuloksena NL-mikrofilmikokoelma karttui 31 rullalla (NL 220-251). Sen ydin muodostui Lokakuun Vallankumouksen Keskusarkiston (nykyisen GARF:in) aineistoista keskeisimpänä osanaan Venäjän sisäasiainministeriön poliisidepartementissa säilytettävät santarmiraportit vuosilta 1882-1912. (60 deloa, 5 530 sivua) sekä RGADA:sta Liivinmaan, Viron ja Suomen oikeuskollegion fondista saadut aineistot (115 deloa). Leningradista (RGIA) saatiin kopioita hallitsijoiden kanslioiden aineistosta (mm. lakikodifikaatio-osasto) sekä Viipurista (LOGAV) Viipurin läänin läntisen ja itäisen vaalipiirin keskusvaalilautakunnan ja Haminan ja Lappeenrannan kaupunkihallinnon aineistoja.¹⁷

Kolmannen kopiointihankkeen jälkeen Kansallisarkisto on saanut vielä neuvostoliittolaista/venäläisistä arkistoista 74 rullaa vuosien 1977-98 välisenä aikana. Suurimman ryhmän muodostavat Ždanovin fondin rullat (34 kpl, NL 284-318), Viipurin lääninhallituksen opis-luettelot (5 kpl, NL 321-325) sekä Viron ja Latvian SNT:stä Tartosta saadut aineistot (7 kpl, NL 272-274 ja 277-280). Lisäksi Ruotsin valtionarkistosta saatiin 11 rullaa (NL 256-267) heidän kopiomaansa aineistoa 1500-1700-luvuilta. Lisäksi yksittäiset tutkijat ovat lahjoittaneet itse ostamiaan aineistoja venäläisistä arkistoista.¹⁸

Mikrofilmaus on koko ajan perustunut vastavuoroisuuden periaatteeseen, eli venäläiset ovat saaneet Suomen arkistolaitokselta vastaavan määrän kopioita heitä kiinnostavista asiakirjoista. Esimerkiksi vuonna 1959 Valtionarkisto toimitti Rosarhiville 196 rullaa (167 908 ruutua) vastineena Rajaisen ryhmän saamista kopioista. Tavoitteena oli, että kumpikin osapuoli vastaisi omista kustannuksistaan ja kopiot vaihdettaisiin kopioita vastaan. Tähän mennessä suomalaiset ovat toimittaneet kopioita valtiosihteerinviraston, kenraalikuvernöörin kanslian, senaatin talous- ja oikeusosastojen sekä Vanhan Suomen aineistoista (Liivinmaan, Viron ja Suomen kamarikonttori ja oikeuskollgio,

---

¹⁶ Kertomus valtionarkiston mikrofilmausvaltuuskunnan matkasta Neuvostoliittoon 16.4.-1.5.1972, Mikrofilmaukset Neuvostoliitossa, kansio Hkb 2, VA:n virka-arkisto, KA.

¹⁷ Luettelo ulkomaisten arkistojen asiakirjajäljenteistä Suomessa. Toim. Raili Huvinen. Valtionarkiston monistesarja 3, Helsinki 1981, s. 17-24; Kertomus valtionarkiston mikrofilmausvaltuuskunnan matkasta Neuvostoliittoon 16.4.-1.5.1972, Mikrofilmaukset Neuvostoliitossa, kansio Hkb 2, VA-virka-arkisto, KA.

¹⁸ Mikrofilmien ja muiden teknisten kopioiden kartuntakirjat 1980-87, 1987-92 ja 1992-99, Anc 2-4, VA:n virka-arkisto, KA.

Hallitseva Senaatti sekä Viipurin kuvernementin alue- ja paikallishallinnon aineistot) sekä venäläisistä sotilasasiakirjoista. Lisäksi Suomesta on Neuvostoliittoon toimitettu huomattava määrä mikrofilmikopioita Käkisalmen läänin ja Inkerin henkikirjoista 1600-luvun alusta 1680-luvulle, jotka sisältyvät läänintilien sarjaan.

Rosarhivin päällikkö V. P. Kozlov sekä yksittäisten arkistojen johtajat ovat ilmaisseet halunsa myös jatkossa kopioiden vaihtamiseen, jolloin valtioiden välillä ei tarvitsisi liikutella rahaa. Ongelmana on kaikeksi se, ettei venäläisellä osapuolella ole taloudellisia mahdollisuuksia lähettää tutkijoita kovinkaan pitkäksi ajaksi Suomeen perehtymään meidän aineistoihimme, jolloin valintaehdotusten tekeminen saattaa jäädä Kansallisarkiston tehtäväksi, mistä luonnollisesti syntyy Kansallisarkistolle lisäkustannuksia palkkamenojen muodossa. Toisaalta on otettava huomioon, ettei Kansallisarkistossa suoritettu mikrofilmaukseen ole ilmaista. Arkistolaitoksen kannattaneekin arvioida, paljonko työtä aineistojen etsiminen ja valinta edellyttää, paljonko yhden ruudun ottaminen maksaa ja verrata tulosta maaliskuussa 2005 Kansallisarkiston ja Rosarhivin välillä allekirjoitetussa mikrofilmauksen puitesopimuksessa sovittuun 0,70 euron enimmäiskappalehintaan. Tämän jälkeen Kansallisarkisto voi arvioida, kumpi, eli vaihto vai suora osto, tulee sen kannalta edullisemmaksi.

4. TAPAAMISET SUOMALAISTEN TUTKIJOIDEN KANSSA

Selvitystyön yhtenä osa oli kerätä kokemuksia venäläisissä arkistoissa viime vuosina työskennelleiltä suomalaisilta historiantutkijoilta ja kuulla heidän toivomuksiaan kopiohankkeen painopisteistä. Tätä varten tapasin kaikkiaan 13 suomalaista Venäjä-tutkijaa syyskuun 2004-helmikuun 2005 välisenä aikana. Useimmat heistä olivat työskennelleet Venäjällä viimeisen kahden vuoden aikana, ja muutamilla vanhemmilla tutkijoilla on ollut käyttökokemuksia 1990-luvun alkupuolelta, osin jo neuvostoajalta lähtien.¹⁹

Keskustelujen perusteella voidaan tehdä muutamia venäläisiä arkistokäytäntöjä koskevia yleisiä johtopäätöksiä. Vanhempien aikojen, siis ennen vuotta 1917 koskevien hankkeiden osalta tutkimuksen teolle ei ole asetettu esteitä. Tutkijat olivat saaneet käyttöönsä kaikki haluamansa opislueettelot, ja niiden pohjalta tehdyt delo-tilaukset oli toimitettu heidän luettavakseen. Luetteloiden

---

¹⁹ Joensuusta professorit Jukka Korpela ja Tapio Hämynen, dosentit Kimmo Katajala ja Antti Laine sekä tohtori Jukka Partanen. Helsingistä professorit Ohto Manninen ja Timo Vihavainen, dosentit Markku Kangaspuro, Kristiina Kalleinen ja Kimmo Rentola, maisterit Aappo Kähönen, Joni Krekola ja Ulla-Riitta Kauppi.

saatavuuden osalta ongelmia esiintyi vasta vuodesta 1917 eteenpäin koskevilla tutkimushankkeilla erityisesti sekä vanhemmassa että uudemmassa puoluearkistossa (RGASPI ja RGANI) mutta myös sota-arkistoissa (RGVA, 1917-41 sekä Podolskijn uudemmassa sota-arkistossa, aineistot vuodesta 1941 eteenpäin). Suomen Kommunistisen Puolueen arkistoa RGASPI:ssa tutkinut Tauno Saarela ei esimerkiksi ollut koskaan saanut opis-luetteloita nähtäväkseen puhumattakaan Venäjän puolustusministeriön alaisesta Podolskijn arkistosta, jota professori Ohto Manninen oli käyttänyt. Toisaalta taas professori Timo Vihavainen kertoi saaneensa ostaa kopiot Otto Ville Kuusisen henkilöarkiston opis-luetteloista, ja yhdessä Ohto Mannisen kanssa he olivat saaneet alustavia lupauksia myös Kuusisen fondin asiakirjojen kopiosta. Näitä ei kuitenkaan koskaan toimitettu suomalaisille, vaikka niistä oli jo annettukin jonkun verran etumaksua.

Vieraillessaan Suomessa maaliskuussa 2005 Rosarhivin pääjohtaja V. P. Kozlov kertoi, että Kremlissä säilytettävästä niin sanotusta presidentin arkistosta osa Stalinin arkistosta ja Molotovin fondi kokonaisuudessaan oli siirretty vanhempaan puoluearkistoon ja että tämä aineisto olisi tutkijoiden vapaasti käytettävissä. Todellisuudessa suomalaiset tutkijat eivätkä arkistovirkamiehet ole päässeet lukemaan niiden luetteloita, koska fondeja ei ole rassekretoitu eli niiden enstistä salaisuusmääräystä ei ollut purettu. Arkistoneuvos Orrman ja selvitysmies saivat havaita tämän vieraillessaan RGASPI:ssa joulukuussa 2004. Aikanaan tämä aineisto todennäköisesti saadaan tutkijoiden käyttöön, mutta ajankohdasta ei ole tietoa. Kun sekretointi on purettu, myös Kansallisarkiston on ilman tutustuttava tähän aineistoon ja hankittava niistä mikrofilmikopiot.

Yleisesti voidaan todeta, että arkistokohtaiset rajoitukset vaihtelevat jopa tutkijoiden välillä. Toiset, jostain syystä luotettavammaksi tms. arvioidut tutkijat, saavat sellaista aineistoa käyttöönsä, joita taas toiset eivät saa. Työskentely Kansallisarkiston virkamiehenä avasi selvästi enemmän ovia kuin tavalliselle tutkijalle on koskaan mahdollista. Jo itsessään tämä havainto puoltaa kopioinnin painopisteen sijoittamista niihin aineistoihin, joiden käyttöoikeuksissa on ollut havaittavissa selviä epäjohtonmukaisuuksia.

Historiantutkijoiden toivomukset kopioinnin painopisteistä liittyivät luonnollisesti heidän omiin tutkimushankkeisiinsa. Esimerkiksi Joensuussa korostettiin sekä Laatokan Karjalan ortodoksisten että Inkerin luterilaisten seurakuntien kirkonkirjojen kopioimista. Vastaavasti Helsingin poliittisen historian laitoksella vuoden 1944 jälkeisen aineiston saatavuus painoi vaa'assa eniten. Mielenkiintoista kyllä, tutkijayhteisö ei esittänyt painopisteen asettamista entisen Viipurin maakunta-arkiston tai Petroskoin suomalaisaineistojen kopioimiseen. Kysyttäessä syytä tähän

pitivät kaikki niiden saavutettavuutta niin vaivattomana, ettei näihin aineistoihin ainakaan kopioinnin alkuvaiheessa kannattaisi uhrata käytettävissä olevia resursseja.

Kokonaan toista kantaa edustavat esimerkiksi sukututkijat ja erilaiset karjalaisjärjestöjen edustajat, jotka ovat ajoittain kyselleet selvitystyön etenemisestä. Yleiskommenttina voidaan todeta, että kopiointihankkeeseen sisällöstä onkin näissä ryhmissä ollut katteettomia odotuksia. Muutamat sukututkijat ovat olleet varmoja muun muassa siitä, että Viipurin lääninhallituksen fondin n:o 1 opis-luettelot tullaan kääntämään suomeksi tämän hankkeen puitteissa ja että kopioinnin painopiste tulee olemaan siellä. Suurimmat väärinkäsitykset ovat liittyneet Viipurissa olevien suomalaisaineistojen palauttamiseen takaisin. Näitä käsityksiä ovat ruokkineet Helsingin Sanomissa 1.7. ja 21.7.2004 julkaistut uutiset, joissa on kerrottu kopiointihankkeen aloittamisesta.

5. KOLME TUTKIMUSMATKAA

Selvitystyön puitteissa tehtiin kolme viikon mittaista tutkimusmatkaa, joista kaksi suuntautui Moskovaan ja yksi Pietariin. Moskovan-matkat toteutettiin 12.- 18.12.2004 ja 27.2.-5.3.2005 sekä Pietarin-matka 16.-21.1.2005. Niiden yhteydessä selvitysmiehen sekä venäläisten arkistonjohtajien ja virkamiesten kesken käydyistä keskusteluista on toimitettu jo aiemmin muistiot pääjohtaja Nuortevalle ja arkistoneuvos Orrmanille, mutta ne liitetään myös tähän (Liitteet III - V). Selvitysmies on aikaisemmin vierailut useita kertoja LOGAV:issa eli entisessä Viipurin maakunta-arkistossa ja tuntee tämän arkiston suomalaisaineistot jo entuudestaan hyvin. Siksi tutkimusmatkaa Viipuriin ei tässä yhteydessä katsottu tarkoituksenmukaiseksi.

Sekä Rosarhivissa että kaikissa niissä seitsemässä venäläisessä arkistossa, joissa selvitysmies työskenteli, vastaanotto oli ystävällinen ja valmius yhteistyön Kansallisarkiston kanssa ilmaistiin selvästi. Liikkeellelähtö nimenomaan Rosarhivin kautta takasi sen, että arkistoneuvos Orrman ja selvitysmies saivat esitellä Kansallisarkiston kopiointihanketta kaikkien arkistojen johtajille, paitsi RGAVMF:n V. M. Soboleville, joka viikolla 3 tammikuussa 2005 sattui olemaan matkoilla. Työskentely kaikissa kohteissa sujui vaikeuksitta, myös vanhemmassa puoluearkistossa joulukuussa 2004, jossa meille annettiin mahdollisuus tutustua useiden fondien opis-luetteloihin, kuten SKP:n ja Kominternin Skandinavian-osaston luetteloihin.

Neuvottelut Rosarhivissa 15.12.2004 toivat esiin ne puitteet, jotka tulevat määrittämään tulevaa kopiointiyhteistyötä. Pääjohtaja V. P. Kozlovin mukaan riittäisi hyvin, jos Kansallisarkisto ja Rosarhiv tekisivät mikrofilmauksen puitesopimuksen, minkä jälkeen Kansallisarkisto neuvottelisi

asianomaisten arkistojen kanssa yksityiskohtaiset kopiontisopimukset. Kopiomaksut maksettaisiin suoraan asianomaisille arkistoille. Kansallisarkiston kannalta tällainen käytäntö on hyvä, sillä tällöin myös Pietarissa tai kauempana Moskovasta olevat arkistot ryhtyvät helpommin yhteistyön Kansallisarkiston kanssa, kun tietävät, että kopiomaksut tulevat heille eivätkä ne juutu Moskovan pääarkistohallintoon. – Tältä pohjalta pääjohtajat Kozlov ja Nuorteva allekirjoittivat mikrofilmauksen puitesopimuksen Helsingissä 24.4.2005. Tämä sopimus luo hyvät edellytykset kopioinnin menestykselliselle aloittamiselle.

Selvitysmiehen keskeisenä tehtävänä oli etsiä Suomea koskevia fondeja venäläisistä arkistoista, tilata niitä koskevia opis-luetteloita sekä arvioida aineiston laatua, mahdollista kopiontitarvetta ja pohtia aineistojen priorisointijärjestystä. Selvityksen aikana ei ole tilattu varsinaisia deloja, vaan etsitty Suomea koskevaa aineistoa opis-luetteloista. Selvitystyön aikana syntyi 114 sivua muistiinpanoja Suomea koskevasta aineistosta venäläisissä arkistoissa, jotka toimitetaan Kansallisarkistolle. *Luettelo niistä Suomea koskevista venäläisistä arkistoaineistoista, joihin selvitysmies Jyrki Paaskoski on perehtynyt toimeksiantonsa aikana* (Liite I) sisältää lyhyet aineistokuvaukset ja toimenpide-ehdotukset kiinnostavimmista aineistoista. Tämä luettelo täydentää arkistoneuvos Orrmanin vuonna 1995 laatimaa *Luettelo sellaisista venäläisistä arkistoaineistoista, joiden mikrofilmaamisesta Suomen Kansallisarkisto on kiinnostunut* (Liite II), joka on liitetty mukaan tähän selvitykseen.

Lisäksi selvitysmies perehtyi venäläisten arkistojen painettuihin yleisluetteloihin (putevoditel), jotka olivat aineistojen etsinnän lähtökohtana. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että 1990-luvun lopussa 2000-luvun alussa Venäjän arkistolaitos on panostanut uusien yleisluetteloiden julkaisemiseen. Esimerkiksi Sotahistoriallisen arkiston vuonna 2001 julkaistu yleisluettelo on korkeatasoinen, selkeä ja helppokäyttöinen.²⁰ Eräissä arkistoissa (mm. RGIASPg:ssä) tavoitteena on myös kaikkien opis-luetteloiden vieminen tietokantaan, ja hankkeet ovat jo lähes valmiina. Valitettavasti niitä ei ainakaan alkuvaiheessa ole tarkoitus viedä Internetiin, vaan pitää ne ainoastaan tutkijasalikäytössä.

6. TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

---

²⁰ *Fondy Rossijskogo gosudarstvennogo voenno-istoričeskogo arhiva, kratkij spravotšnik*, Moskva 2001.

(i) Kopiontihankkeen organisaatio:

Kopiontihankkeen organisoinnissa voidaan noudattaa aikaisempia hyväksihavaittuja muotoja. Hanke tarvitsee oman asiantuntijatyöryhmänsä, jollaisen arkistolaitoksen pääjohtaja jo asettikin selvitysmiehen ehdotuksesta 24. helmikuuta 2005 annetulla päätöksellä. Työryhmän puheenjohtajana toimii arkistoneuvos Eljas Orrman ja jäseninä ovat professorit Max Engman ja Timo Vihavainen sekä dosentti Jyrki Paaskoski. Työryhmän sihteeriksi kutsuttiin erikoistutkija Pekka Kauppala Kansallisarkistosta.

Kopiontihanke kannattaa toteuttaa mahdollisimman kevyellä organisaatiolla. Tällöin palkka- ja muut kustannukset pysyvät suhteellisen alhaisina, ja budjetoitavilla määrärahoilla saadaan mahdollisimman paljon asiakirjakopioita. Yleisen kustannustehokkuuden vuoksi asiakirjojen käytännön etsimistyö ja valintaehdotusten tekeminen tulee antaa jo etukäteen kuhunkin aihepiiriin ja aikakauteen perehtyneelle tutkijalle, joka palkataan Kansallisarkiston määräaikaiseksi virkamieheksi ja lähetetään kahdeksi kuukaudeksi paikan päälle asianomaiseen arkistoon. Mikäli hankkeeseen kohdennettävien resurssien puitteissa on mahdollista, Kansallisarkiston kannattaa lähettää kerralla kaksi tutkijaa työskentelemään esimerkiksi Moskovan arkistoihin. Palattuaan takaisin tutkija esittelee asiantuntijatyöryhmälle yksilöidyn kopiointisuunnitelman, johon asiantuntijaryhmä tutustuu ja tekee neuvottelujen perusteella kollegiaalisen päätöksen kopioitavasta aineistosta. Vasta tämän jälkeen tehdään varsinainen kopioitus. Kun filmit saadaan ajallaan Kansallisarkistoon, tutkija käy ne vielä kertaalleen läpi ja tekee niistä tutkijoille tarkoitetun asianmukaisen käyttöluettelon.

Asiakirjojen valintakriteereitä on mietittävä huolellisesti. Lienee selvää, ettei kaikkia Suomea koskevia asiakirjoja kannata kopioida, vaan asiantuntijatyöryhmän on evästettävä paikan päälle lähetettäviä tutkijoita siitä, millaisia kopiointihankkeen tavoitteet oikeastaan ovat. Esimerkiksi selvät detaljitapaukset, kuten yksittäiset oikeusjutut tai pienehköt hallinnolliset ratkaisut, voitaneen jättää kopioitavan aineiston ulkopuolelle. Sen sijaan yleisesti merkittävät, jotain historiallista tapahtumaa tai ilmiötä valaisevat ja yleistä merkitystä omaavat asiakirjat tai niiden osat kannattaa kuvauttaa. Selvästi niin sanottua valtakunnallista merkitystä sisältävät asiakirjat on syytä nostaa ensisijalle kopiointivalintoja tehtäessä.

(ii) Mikrofilmauksen puitesopimus ja arkistokohtaiset sopimukset:

Rosarhivin pääjohtaja V. P. Kozlovin Suomen-vierailulla 24.3.2005 allekirjoitettiin mikrofilmauksen puitesopimus, joka on edellytys koko hankkeen menestykselliselle toteuttamiselle. Vaikka jatkossa

yksityiskohtaiset sopimukset tehdään asianomaisten Rosarhivin alaisten arkistojen kanssa, pääjohtaja Kozlov ilmaisi olevansa kiinnostunut seuraamaan, millaisia aineistoja hankkeen puitteissa kuvataan. Tästä on kopintihankkeelle eittämättä hyötyä, jos kopioinnissa ilmenee yllättäviä hankaluuksia, joiden ratkaisemisessa tarvitaan paikan päällä Rosarhivin tukea.

Puitesopimuksessa on vahvistettu korkeimmaksi yksikkökopiohinnaksi 0,70 euroa. Kyseessä on täysin normaali ja vertailukelpoinen hinta. Kun kattohintaan sisältyy myös asiakirjojen sidosten mahdollinen purkaminen ennen kuvausta ja uudelleen sitominen sen jälkeen, on sopimusta pidettävä tältäkin osin onnistuneena. Tällöin venäläinen osapuoli ei voi laskuttaa esivalmistelu- ja jälkitöistä, vaan yhden kopioruudun hinta on kiinteä. Puitesopimus ja kopioiden yksikköhinta tarkistetaan viiden vuoden kuluttua.

Arkistokohtaisten sopimusten neuvottelu kannattaa aloittaa samanaikaisesti, kun tutkija lähetetään tutustumaan ao. arkiston aineistoon. Sopimusten sisältöneuvottelut kuuluvat asiantuntijatyöryhmälle, mutta lopullinen muotoilu sekä niiden hyväksyminen ja allekirjoittaminen Kansallisarkiston pääjohtajalle. Ensimmäinen arkistokohtainen sopimus on erityisen tärkeä, sillä siinä tavallaan luodaan ne muodot, joiden puitteissa jatkossa toimitaan. Siksi ensimmäisen arkistokohtaisen sopimuksen tekoon on valmistauduttava erityisellä huolella. Mikäli kopiointihankkeelle myönnetään rahoitusta vuodesta 2006 alkaen, olisi asiantuntijatyöryhmän kokoonnettava hyvissä ajoin ennen vuoden vaihdetta päättämään kopioinnin priorisointijärjestyksestä ja valmistelmaan sopimusluonnosta.

(iii) Hankkeen rahoitus ja vuotuiset menot:

Kopiointihanke kannattaa venyttää budjettiteknisistä syistä usealle, jopa 5-10 vuodelle. Toimittaessa kevyellä organisaatiolla muutakaan vaihtoehtoa ei ole, ja hankkeen kokonaiskustannukset on jaksotettava suhteellisen pitkälle aikavälille. Kopiointihankkeen kokonaisrahoituksen järjestäminen tulee olemaan vaativa tehtävä, mutta toisaalta työ ei saa vesittyä liian pienten määrärahojen vuoksi. Vaikka kyseessä on valtiovallan, pääsääntöisesti kaiketi opetusministeriön rahoittama hanke, kannattanee Kansallisarkiston pohtia myös muita rahoitusvaihtoehtoja. Synergia käynnissä olevien muiden Venäjää sivuavien tutkimusprojektien, kuten esimerkiksi jatkosodan ihmisluovutushankkeen sekä valtionvarainministeriön ja Suomen Pankin historiahankkeiden kanssa on osattava käyttää hyödyksi. Ruotsin mallin tapaan myös yksityisten säätiövarojen käyttämistä tarkoin kohdennettujen hankkeiden rahoituksessa kannattaa harkita. Tällöin kyseeseen tulee lähinnä osallistuminen kopiointikulujen maksamiseen.

Lisäksi Kansallisarkiston kannattaa selvittää, voitaisiinko kauppa- ja teollisuusministeriön kautta ohjatusta entisen Neuvostoliiton valtionvelan lyhentämijärjestelmästä ohjata jotain varoja kopiointihankkeen kuluihin. Tällöin ongelmaksi muodostunee se, etteivät venäläiset arkistot saa yhteistyöstä kipeästi kaipaamaansa käteistä rahaa, vaan ne joutuvat tekemään työnsä ilman korvausta entisen Neuvostoliiton valtionvelan lyhentämiseksi. Ehkä isoimmissa kopiohankkeissa olisi kenties perusteltua pyrkiä kattamaan ainakin osa kustannuksista lainanlyhennysjärjestelmän piiristä.

Selvitysmies esittää kopiointihankkeen vuosi- ja kokonaisbudejetiksi seuraavaa:

- 30 000 kopiota vuodessa á 0,70 € = 21 000 €

- palkkakustannukset kahdelta tutkijalta á 2 kk

yht. 4 kk x 3 000 € + sivukulut = 16 000 €

- matkat (juna) = 1 000 €

- päivärahat 2 hlöä x 60 vrk x 50 € = 6 000 €

- hotellit 2 hlöä x 60 vrk x 100 € = 12 000 €

---

56 000 €

Tämän lisäksi on huomioitava vielä asiantuntijaryhmän yhteenlasketut vuotuiset kokouspalkkiot, matkakulut, päivärahat ja sekä muut odottamattomat kulut yhteensä 4 000 € (summan sisältyy sopimusten neuvottelumatkat Venäjälle), jolloin kopiointihankkeen vuosibudjetti olisi 60 000 euroa vuodessa.

Edellä esitetyn laskelman perusteella kopiointihankkeen kulut viiden vuoden aikana olisivat 250 000 euroa. Tällä panostuksella saataisiin kaikkiaan 150 000 Suomea koskevaa asiakirjakopiota venäläisistä arkistoista. Kuluja on ehkä mahdollista saada laskemaan ulkopuolisella säätiörahoituksella ja Neuvostoliiton vanhan valtionvelan lyhennyksillä. Lisäksi asiakirjakopioita vaihtamalla on mahdollista myös laskea kokonaiskustannuksia, mutta se edellyttää Kansallisarkistolta laskelmaa yhteen mikrofimiotokseen käytetyistä kustannuksista ollakseen aidosti vertailukelpoinen venäläisten tarjoaman 0,70 euron ruututaksan kanssa.

(iv) Kolme pilottihanketta:

Tutkimusmatkojen perusteella ehdotan Kansallisarkistolle kolmea pilottihanketta, joiden vertailusta asiantuntijatyöryhmä voisi aloittaa työnsä.

- RGASPI (Moskova): Otto Ville Kuusisen henkilöarkisto (f. 522) ja SKP:n arkisto (f. 516)
- RGAVMF (Pietari): A. S. Menšikovin henkilöarkisto (f. 19)
- RGIASPg (Pietari): Pietarin hengellinen konsistori (f. 19), Laatokan Karjalan ortodoksisten seurakuntien historia- ja rippikirjat 1723-1858, sekä kokoelma luterilaisten seurakuntien (Inkerin) kirkonkirjoja (f. 2 294)

Priorisointilistan kärkeen on ehdottomasti nostettava 1900-luvun aineistot, jotka eivät ole aikaisemmin olleet kopiontivaihdon piirissä. Suomalaiset tutkijat eivät myöskään ole saaneet käyttöönsä näiden fondien opis-luetteloita, vaan he ovat pitkälti olleet venäläisten arkistovirkamiesten valintojen ja hyväntahtoisuuden varassa. Jos nämä aineistot onnistuttaisiin kopioimaan Suomeen, tutkijat olisivat tutkimusedellytysten osalta samalla lähtöviivalla. Lisäksi molemmat fondit sisältävät runsaasti sellaista aineistoa, joilla on merkitystä 1900-luvun historiakuvallemme. Sekä Otto Ville Kuusisen että SKP:n fondit ovat myös riittävän isoja ja suhteellisen helposti käsiteltäviä kokonaisuuksia (osa aineistosta on myös suomenkielistä), joissa asiakirjojen etsimiseen ei kulu niin paljon aikaa kuin esimerkiksi 1700-luvun aineistojen osalta. Ensimmäinen 1½-2 vuotta sujuisivat varmuudella näiden aineistojen parissa, ja samalla Kansallisarkisto voi välittömästi osoittaa rahoittajilleen konkreettisia tuloksia kopiointiprojektistaan. Helsingin yliopiston poliittisen historian laitokselta on löydettävissä sopivia henkilöitä tekemään ohjeistettu asiakirjojen valintatyö paikan päällä Moskovassa.

Toiseksi kohteeksi esitän kenraalikuvernööri A. S. Menšikovin henkilöarkistossa olevia suomalaisten valtiomiesten lähettämiä kirjeitä vuosilta 1830-55. Aineiston olemassaolo tunnetaan, mutta sitä ei ole käytetty suomalaisessa historian tutkimuksessa. Sen määrä, noin 1 300 – 1 400 kirjettä, on selvitysmiehen toimesta valmiiksi kartoitettu, ja RGAVMF on omia tarkoituksiaan varten jo mikrofilmannut valtaosan tästä aineistosta. Tässä aineistossa päästäisiin nopeasti ja tuloksellisesti eteenpäin ilman suuria tutkimuspanostuksia.

Kolmas hanke eli Laatokan Karjalan ortodoksisten ja Inkerin suomalaisten historia- ja rippikirjojen kopiointi Pietarin historiallisesta kaupunginarkistosta on suuri osaprojekti, jonka suunnittelu olisi välittömästi aloitettava. Aineisto käsittää ortodoksisten seurakuntien osalta vuosien 1723-1858

metrikka- ja rippikirjoja. Erityisesti 1700-luvun osalta tämä aineisto on ainutlaatuinen. 1990-luvulla Kansallisarkisto vetäytyi koko kopiointihankkeesta osittain juuri siksi, ettei näitä aineistoja saatu kopioinnin piiriin. Selvitysmies neuvotteli kyseisen arkiston johtajan kanssa Pietarissa tammikuussa 2005 (Liite V), eikä tällä kertaa esteitä yhteistyön tekemiselle asetettu. Ehdottaisinkin, että vuoden 2006 aikana arkiston johtaja V. M. Šiškin kutsuttaisiin Suomeen ja aloitettaisiin konkreettiset sopimusneuvottelut tämän aineiston kopioimiseksi ja saattamiseksi suomalaisten tutkijoiden käyttöön.

Punkaharjulla 9. toukokuuta 2005

Jyrki Paaskoski

Fil. tri, Suomen ja Venäjän historian dosentti Helsingin ja Joensuun yliopistoissa

LIITE I

LUETTELO NIISTÄ SUOMEA KOSKEVISTA VENÄLÄISISTÄ ARKISTOAINEISTOISTA, JOIHIN SELVITYSMIES JYRKI PAASKOSKI ON PEREHTYNYT MOSKOVASSA JA PIETARISSA TOIMEKSIANTONSA AIKANA

(i) Vanhojen asiakirjojen arkisto, RGADA, Moskova:

- Fondi 248, Senaatin 3. departementti, opikset 63-66, jotka käsittelevät Liivinmaan, Viron ja Suomen asioita. Aineisto sisältää Vanhaa Suomea koskevia keskushallinnon eli Hallitsevan Senaatin asiakirjoja. Asiakirjojen löytäminen opis-luetteloista on varsin työlästä, koska ne ovat alkuperäisiä 1700-luvun luetteloita eikä niitä ole kirjoitettu puhtaaksi. Aineisto on kuitenkin kannaltamme ilman muuta kiinnostavaa, ja on jossain vaiheessa otettava kopiontihankkeen piiriin.
- Fondi 248, Senaatti, Lifljandskaja ekspeditsija, opis 19, 22, 29, 39-41. Erittäin tärkeä kokonaisuus, jossa runsaasti aikaisemmin Suomessa tuntematonta aineistoa, esim. op 19, d. 1262, yht 1064 s., joka käsittelee Hallitsevan Senaatin kirjeenvaihtoa koskien hattujen sotaa 1741-43. Sisältää myös Vanhan Suomen lahjoitusmaiden luovuttamiseen ja verotusoikeuksiin liittyvät kaikki alkuperäiset päätökset ja liiteasiakirjat.
- Fondi 274, Liivinmaan, Viron ja Suomen kamarikonttori, opikset 1-3, jälkimmäisessä luettelo kartoista. Tästä fondista tehty Vanhan Suomen kameraaliasiakirjojen luovutukset Suomeen 1812, 1820, 1834 ja 1863. Fondissa on kuitenkin edelleen runsaasti Vanhaa Suomea koskevia tärkeitä muun muassa vuoden 1743 rajankäyntiä asiakirjoja (d. 4580-4588). Opis-luettelot ovat alkuperäisiä ja niiden käyttö edellyttää hyviä paleografisia taitoja.
- Fondi 16, Senaatti, opis 1, raportteja ja kuvauksia kuvernementeistä, delot 661-680. Viipurin kuvernöörien yms. raportteja hallitsijoille. Erittäin tärkeä ryhmä, joka ilman muuta kopioitava. Täydentää KA:n kuvernöörienkertomusten kokoelmaa.
- Fondi 350, Maa-, verorevisio- yms. kirjoja, opis 2, cast 1-2, sekä opis 3. Runsaasti Vanhan Suomen verotusta koskevia asiakirjoja, jotka kopioitava.

- lisäksi liitteessä xx johtaja M. Ryženkovin ja varajohtaja Ju. Eskinin tietoja Suomea koskevista aineistoista

(ii) Venäjän federaation arkisto, GARF, Moskova

- Fondi 494, Suomen santarmihallinto, opikset 1-11, yht. 137 deloa. Aineisto käsittää vuodet 1877-1917 mutta selvästi fragmentaarinen. Yhdistettynä muun santarmilaitosta koskevan aineiston kanssa kannattanee valituilta osin mikrofilmata. Luettelot koneellakirjoitettuja.

(iii) Sotahistoriallinen arkisto, RGVIA, Moskova

- Fondit 461, 466 ja 472, jotka ovat kokoelmia hattujen sodan, Kustaa III:n sodan ja Suomen sodan asiakirjoista. Määrällisesti vähän, mutta kannattanee tilata.
- Fondi 52, opis 2, G. Potjomkin sekä fondi 106, opis 1, V. P. Musin-Puškin. Kustaa III:n sotaa koskevaa kirjeenvaihtoa. Määrällisesti vähän, ei myöskään kovin keskeistä.
- Fondi 1019, Suomen joukkojen esikunta, opis 1, 1815-1864, 1599 deloa. Tärkeä fondi, ilman muuta kiinnostava, valikoiden kopioitava.
- Fondi 1338, opis 1, Suomen sotilaspiirin esikunta, 1864-1905, 1573 deloa. Raijaisen ryhmä sai muutamia deloja tästä fondista (ks. NL 190). Tärkeä fondi, koska se toimi linkkinä pääesikunnan ja Suomeen sijoitettujen joko-osastojen välillä. Olisi kopioitava valikoiden. Tähän aineistoon liittyvät fondit 372 (Suomen sotilaspiirin neuvosto) ja 926 (Suomen sotilaspiirin tykistön esikunta)
- Fondi 15 308. opis 1, Suomen rajasuojelujoukkojen apulaispäällikön kanslia, 1915-18, 14 deloa. Raportteja Saksan sotilastiedustelusta Suomessa, suomalaisten sosialistien yhteyksistä Venäjän vallankumouksellisiin, tietoja jääkäri liikkeestä ja sen toiminnasta, henkilöseurantaa. Arkistona fragmentaarinen, sisältönsä puolesta mielenkiintoinen, valikoiden filmattava.
- Fondi 4929, opis 1, Suomen rajasuojelujoukkojen esikunta 1916-18, kortisto, 86 deloa. Sisältä kuten edellä. Erittäin mielenkiintoinen. Arkistona fragmentaarinen, valikoiden filmattava.

(iv) Vanhempi puoluearkisto, RGASPI, Moskova:

- F. 516, Suomen kommunistinen puolue, opikset 1-3, 1918-1944. Näitä luetteloita ei ole annettu tutkijoille. Erittäin tärkeä kokonaisuus, esim. opis 3, SKP:n salainen sotilaslinja, vallankumoussuunnitelmat, luetteloja vakoojista, vakoojien raportteja, aakkoselliset luettelot kansalaissodan jälkeen Venäjälle siirtyneistä punaista jne. jne. Tutkittava tarkemmin, mutta

ilman muuta kopioinnin priorisointiasteikon kärkipäässä. Tästä aineistosta saatu mf-kopioita mm. SKP:n puoluekokousten pöytäkirjoista, jotka ovat Kansan Arkistossa (Liite xxx).

- Fondi 522, Otto Ville Kuusinen, opikset 1-3. Erittäin tärkeä. Opis-luettelot kopioina. Ilman muuta kopioinnin priorisointiasteikon kärkipäässä.
- Fondi 495, Kominternin,
  - o Klemens Gottwaldin sihteeristö, opis 13. Yksittäisiä deloja, kopioitava.
  - o O. V. Kuusisen sihteeristö, opis 16, delot 65-75 kopioitava.
  - o Skandinavian sihteeristö, opis 31. Yksittäisiä deloja, kopioitava.
- Fondi 525, Yrjö Sirola, opis 1, 144 deloa. Tutkittava, osin kopioitava.

(v) Historiallinen arkisto, RGIA, Pietari.

- Fondi 501, Aleksanterin venäläinen teatteri Helsingissä, opis 1, 1868-1917, 457 d. Käsikirjoitettu luettelo. Teatterin rakentamiseen, toimintaan, rahoitukseen liittyviä asiakirjoja. Osin kopioitava.
- Fondi 1276, Ministerineuvosto, opis 26, 1906-1917, delot 1-69 käsittelevät Suomen suuriruhtinaskuntaa. Aineistoa ei tunnettu Rajaisen kopiontihankkeen aikana. Koskee selvityksiä yleisvaltakunnallisesta lainsäädännöstä, sotilasmiljoonia, venäjän kielen asemaa Suomessa jne, jne. Erittäin tärkeä, ilman muuta filmattava.
- Fondi 677, Minkwitz, A. Ju., 16 deloa. Insinööriupseerin henkilöarkisto, ei kiireellinen.
- Fondi 1251, Speranski M. M, opikset 1-2. Kaikki Suomea koskeva aineisto kopioitu jo aikaisemmin, uutta ei löytynyt.
- Katolog-salin Finljandia-kortisto, 4 laatikkoa. Vuoden 1957 jälkeen lisätyt delot. Yksityiskohtainen luettelo muistiinpanoissa s. 57, 64-68.

(vi) Merisotalaivaston arkisto, RGAVMF, Pietari

- Fondi 19, A. S. Menšikovin henkilöarkisto, opikset 2-3. Menšikovin arkistosta saatu kopioita Rajaisen hankkeen puitteissa. Tällöin jäänyt kuitenkin kirjeenvaihto kokonaan pois. Opiksissa noin 1 300 – 1 400 kirjettä suomalaisilta valtiomiehiltä kenraalikuvernöörille vuosilta 1830-1855. Erittäin tärkeä, kopiontihankkeen priorisointilistan kärkipäässä. Venäläisten itsensä toimesta jo osin mikrofilmattu, mikä KA:n kannalta nopeuttava asia.
- Fondi 8, Samuel Greigh, opis 2, 54 deloa. Kustaa III sodan aikana Venäjän Itämeren laivastoa komentanut amiraali. Delo 10, kirjeenvaihtoa ja ilmoituksia 21.6.-12.9.1788, merkintä ”puuttuu”. Tämä ilman muuta meidän kannaltamme vahinko.

- Fondi 198, kenrl. Kušelevin henkilöarkisto, opis 1, 90 deloa. Vanhan Suomen linnoituksia 1796-1801 (mm. Ruotsinsalmea) koskevaa aineistoa.
- Fondi 200, amiraali V. Ja Tštšjakovin henkilöarkisto, opis 1, 350 deloa. Kustaan sodan toinen komentava amiraali. Runsaasti venäläisten alusten päälliköiden meritaisteluraportteja mm. Kronstadtin edustalta, Viipurinlahdelta aikaisemmin täysin tuntematon aineisto. Ilman muuta kuvattava, mutta edellyttää huolellista valintaa.
- Fondi 199, Nassau-Siegenin prinssi, opis 1, Kustaan sodan venäläisen kaleerilaivaston komentaja, joka kärsi murskatappion Ruotsinsalmessa 1790. delot 88-89, tutkittava erikseen, mahdollisesti mainintoja kys. taistelusta.
- Fondi 326, Linnoituksia koskevia piirustuksia, opis 2-3, vuodet 1702-1916. Etenee aakkosjärjestyksessä. Runsaasti esim. Viaporin (409 kpl) koskevia piirustuksia. Tärkeä. Kuvattava.
- Fondi 972, Viaporin sotilassatama opikset 1-3, noin 4 400 deloa. Laivaston sotilasasiakirjoja, saapuneita kirjeitä, tileja, luetteloja yms. Erikseen tutkittava, osin kopioitava.
- Fondi 1 343, Viaporin insinöörikomennuskunnan päällikkö, opikset 1-2, 1 114 deloa, opis 3, 512 karttaa ja piirustusta. Koskee linnoitusrakentamista Suomenlinnassa 1808-1917. Erikseen tutkittava, osin kopioitava. Kaikki mikrofilmattu venäl. toimesta.
- Fondi 1 344, Viaporin linnoituksen ”rakentamishallinto”, opis 1, 1842-1918, 73 d. Samaa kuin edellä.
- Fondi 1 345, Viaporin linnoituksen hallinto ja linnoitustykistö. opis 1, 299 deloa, mikrofilmattu. Erikseen tutkittava, osin kopioitava.
- Fondi 1 346, Viaporin linnoituksen esikunta, opis 1, 347 deloa. Erikseen tutkittava, osin kopioitava.
- Fondi 1 347, Viaporin linnoituksen intendentin konttori, opis 1, 140 deloa. 1808-1918, mikrofilmattu. Erikseen tutkittava, osin kopioitava.
- Fondi 1 350, Viipurin linnoitus, opis 1, 228 deloa, asiakirjoja ja piirustuksia. Erikseen tutkittava, osin kopioitava.

(vii) Pietarin kaupungin historiallinen arkisto, RGIASPg, Pietari

- Fondi 19, Pietarin hengellinen konsistori, opikset 3, 124, 125 (tom 2) ja 126. Laatokan Karjalan ortodoksisten seurakuntien historia- ja rippikirjat 1723-1858. Suunnaton aineisto, jonka kopiointi on ollut priorisointilistan kärkipäässä 1990-luvun puolivälistä lähtien.

- Fondi 2 294, Kokoelma luterilaisten seurakuntien kirkonkirjoja, opis 1, 1892-1915, Inkerin luterilaisten seurakuntien kirkonkirjoja, delot 1-149. Suunnaton aineisto, jonka kopiointi on ollut priorisointilistan kärkipäässä 1990-luvun puolivälistä lähtien.

LIITE II

KESKUSTELUMUISTIO NEUVOTTELUISTA VENÄJÄN FEDERALNOJE ARHIVNOJE AGENTSTVON PÄÄJOHTAJAN V. P. KOZLOVIN KANSSA MOSKOVASSA 15.12.2004

Läsnä: pääjohtaja V. P. Kozlov, arkistokokoelmien hoidosta vastaava johtaja Tatjana Pavlova, hänen alaisensa Tatjana Zanina, ulkomaanosaston päällikkö Kirill Tšernenko, RGADA:n johtaja Mihail Ryženkov sekä arkistoneuvos Eljas Orrman ja selvitysmies Jyrki Paaskoski

1. Eljas Orrman välitti pääjohtaja Jussi Nuortevan terveiset pääjohtaja Kozloville ja uudisti kutsun saapua Helsinkiin. Kozlov kiitti kutsusta ja toivoi, että yhteistyöhankkeet saataisiin konkreettisesti käyntiin.

2. *Ihmisluovutukset.* Orrman selosti valtioneuvoston kanslian aloitteesta syntynyttä ja Kansallisarkistolle siirrettyä ihmisluovutushanketta ja ojensi Kozloville tutkimusjohtaja Jukka Lindstedtin laatiman hankemuistion. Kozlov puolestaan kertoi, että venäläisellä taholla on tehty vastaavaa yhteistyötä saksalaisten (Saksan Punainen Risti), japanilaisten ja unkarilaisten kanssa. Orrman kertoi suomalaisen hankkeen käytännön organisoinnista muun muassa että projektin suomalaiset arkistovirkamiehet tekisivät yhteistyötä venäläisten kanssa. Kozlov esitti harkittavaksi projektin puitteissa tehtävää omaa asiakirjajulkaisua. Pavlova muistutti, että osa vankeja koskevasta aineistosta on ja pysyy salaisena, eikä niitä avata tätä hanketta varten. Todettiin, että hankkeen johtoryhmän jäsen, sota-arkiston johtaja Jaana Kilkki ja hankkeen tutkija Pekka Kauppala ovat tulossa Moskovaan maaliskuussa 2005 neuvottelemaan töiden järjestämisestä RGVA:n johdon kanssa. Orrman totesi, että ihmisluovutushankkeesta olisi laadittava erillinen sopimus. Kozlov esitti, että venäläinen taho voisi laatia sopimusluonnoksen ja faksata sen Suomeen tutustuttavaksi.

3. *Kazanin folklorekeskuksen asia.* Keskus hakee kopioiden vaihtoyhteistyötä Suomalais-ugrilaisen seuran kanssa. Pääarkistohallinto toimii tässä välittäjänä ja pyytää Kansallisarkistoa vaikuttamaan Suomalais-ugrilaiseen seuraan yhteistyön käynnistämiseksi. Asia luvattiin esittää Suomessa.

4. *Rumjantsev-asiakirjajulkaisu.* Kozlov esitteli entisen pääjohtaja Tarkiaisen kirjeen, jossa todettiin, että Suomessa aineistoa on vain vähän. Kozlov puolestaan kertoi, että venäläisissä arkistoissa (mm. Kansalliskirjastossa Pietarissa) on runsaasti Rumjantsevin ja suomalaisten valtiomiesten välistä kirjeenvaihtoa mm. kirjekonsepteina. Me puolestamme selvitämme vielä, olisiko meidän arkistoissamme jotain relevanttia aineistoa. Orrman kysyi, miten he olivat ajatelleet

työn käytännön toteutuksesta mm. kommentaareista, johdannoista ja hakemistoista. Kozlov lupasi selvittää asiaa ja toimittaa ehdotuksen meille. Tässä vaiheessa tiedetään vain se, että hankkeen painatuskustannukset jäänevät meidän hoidettavaksemme.

5. *Mikrofilmaushanke.* Kozlov totesi, ettei kopiointiyhteistyölle ole mitään periaatteellisia esteitä. Kysyttäessä mf-ruudun hinnasta hän totesi, että a.o. arkistot sopivat itse KA:n kanssa kopioiden hinnoista ja että Rosarhiv ainoastaan tarkastaa sopimukset. Kozlov totesi, että asiakirjakopioiden vaihtokin tulee kysymykseen. Erityisesti heitä kiinnostaisi venäläisten emigranttien aineistot Suomessa, ja tällöin yhteistyötä tehtäisiin suoraan GARFin kanssa. Orrman kertoi, että tällaisia aineistoja ei ole juurikaan arkistolaitoksessa, mutta lupasimme selvittää asiaa ja laatia luettelon venäläisiä mahdollisesti kiinnostavista aineistoista. Kozlov totesi, että mikrofilmihankkeesta on laadittava Rosarhivin ja KA:n välinen yleissopimus. Hän ehdotti, että se voitaisiin allekirjoittaa hänen Suomen-vierailunsa yhteydessä. He laativat ehdotuksen kommentoitavaksemme. (Sellainen itse asiassa annettiin meille ennen poislähtöämme.) Yhteyttä pidetään faksitse.

6. *Loppupuheenvuorot.* Orrman kiitti yhteistyöstä ja Kozlov vastasi.

Jyrki Paaskoski 21.12.2004

LIITE III

KESKUSTELUMUISTIO VENÄLÄISTEN ARKISTOJOHTAJIEN KANSSA KÄYDYISTÄ NEUVOTTELUISTA MOSKOVASSA 14.-17.12. 2004

1. RGADA 14.12.2004

Läsnä: arkiston johtaja Mihail Ryženkov ja varajohtaja Ju. Eskin sekä Eljas Orrman ja Jyrki Paaskoski

(i) Ryženkov kysyi aluksi, haluammeko alkuperäisiä aineistoja Suomeen. Tähän yllättävään kysymykseen totesimme olevamme Moskovassa valmistelemassa mikrofilmaushanketta emmekä hamuamassa asiakirjaluovutuksia Suomeen.

(ii) Keskustelimme aikaisemmista kopiontihankkeista mm. Kuujon ja Järvisen vetämästä projektista 1970-luvun alussa. Saimme luettelon tällöin kopioidusta aineistosta. [Missä filmit nyt ovat?] Myös prof. Heikki Kirkinen saanut v. 1970 filmejä vuosilta 1611-99 mm. Solovetskijin luostarin asiakirjoista. [Missä filmit nyt ovat?]

(iii) Eskin ojensi ehdotuksen Rumjantsev-julkaisuun tulevasta RGADA:n aineistosta ja totesi, että kys. aineistoa on heillä vähän.

(iv) Keskusteltiin yleisesti Suomea koskevista aineistoista RGADA:ssa

- todettiin 1500-luvun Suomea koskeva aineisto, joka pääpiirteissään pm ollut tiedossamme mm. ruotsalaisten tekemien kopiontihankkeiden ansiosta

- todettiin myös Joensuun yliopiston Asiakirjoja Karjalan historiasta –tutkimus- ja julkaisuhankkeen tulokset

- f. 350: Landratskie knigi ja revizskie skazki. siellä mm. Vanhaa Suomea ja Inkerinmaata koskevat verorevisioaineistot yms. verotusta koskevat asiakirjat

- f. 9: Kabinet Petra I. Sisältää runsaasti kirjeenvaihtoa ja Suomen asioita.

Lähdejulkaisu *Pisma i bumagi Imperatora Petra Velikogo* on menossa vasta vuodessa 1713 ja etenee hitaasti.

- f. 16: Vnutrennoje upravlenije. Sisältää mm. kuvernöörien kertomuksia ja kirjeenvaihtoa hallitsijoiden kanssa. Tämä eritt. kiinnostava!
- f. 366 Glavnaja politsmejesterskaja kantseljarija. Sisältää Pietarin poliisipäällikön aineiston ja siellä Suomea (? , Vanhaa Suomea) koskevaa aineistoa.
- f. 284: Justits-kollegija lifljandskih, estlandskih ja finljandskih del. Suomeen aikanaan siirretty oikeuskollegion aineisto on peräisin täältä, mutta mm. kirkollista aineistoa on vielä siellä.
- f. 248: 3 departament Senata, dela Ekspeditsij lifljandskih, estlandskih ja finljandskih del 1733-1797, opikset 63-66. Tätä kävimme kahteen otteeseen lävitse. Lisäksi samassa fondissa ”Dela Lifljandskoj ekspeditsii” 1720-1763, opikset 19, 22, 29, 39-41. Näitä ei katsottu.
- f. 412: Pietarin kuvernementin kanslia 1711-80
- Kysyimme Tverin karjalaisia koskevasta aineistosta, jota kerrottiin kyllä olevan RGADA:ssa ja he lupasivat selvittää sitä.
- ei ehditty ja muistettu puhua Vottšinnaja kollegijan (f. 1209, useita opiksia) aineistosta

(v) Ostimme Kansallisarkiston kirjastoon mm. viisiosainen RGADA:n putevoditeljin.

(vi) Työskentelimme kahtena päivänä (14. ja 15.12.) arkiston tutkijasalissa.

Refl. Kuvernöörien kertomukset painopisteeksi. Senaatin 3:nnesta osastosta löytyy Suomea koskevaa aineistoa, mutta yksittäiset asiakirjat on erittäin vaikea löytää, koska osa opiksista alkuperäisiä 1700-luvun luetteloita. Kyseessä on vaativa työmaa, joka edellyttää vanhan venäjän paleografista hallintaa ja hallinnon hyvää tuntemusta.

2. GARF 14.12.2004

Läsnä: arkiston johtaja Sergei Mironenko ja varajohtaja Jevgeni Lunatšarskij sekä Eljas Orrman ja Jyrki Paaskoski

(i) Mironenko totesi, että hankkeemme on suunnaton, jos kaikki Suomea ja suomalaisia koskeva aineisto halutaan poimia GARFista esiin. Tämä siksi, ettei ole olemassa mitään Suomea koskevaa luetteloa, tietokantaa tms, vaan jokainen asiakirja on etsittävä erikseen opis-luetteloista. Kerroimme kyllä ymmärtävämme miten vaativasta hankkeesta on kysymys

(ii) Mikrofilmaushanke sopii heille ilman muuta eikä periaatteellisia esteitä ole. He ovat kiinnostuneita myös mikrofilmien vaihdoista, ja Mironenko mainitsi mm. Aurora Karamzinin ja mde Virubovan (? – jota ei liene meillä) aineistot sekä emigrantteja yleisesti koskevat kokoelmat. Orrman totesi, että VSV:n ja KKK:n aineistot saattaisivat kiinnostaa venäläisiä, mihin Mironenko totesi, etteivät ne nimenomaisesti heitä, mutta VSV ehkä RGIA:a ja KKK ehkä RGVIA:a. Lupasimme pohtia heitä kiinnostavaa aineistoa vielä tarkemmin Suomeen palattuamme.

(iii) Keskusteltiin myös näyttely-yhteistyöstä, jota Mironenko tarjosi mf-kopioinnin lisäksi. Esimerkkinä hän mainitsi muun muassa Aleksanteri I:stä käsittelevän näyttelyn, joka avataan Eremitaasissa toukokuussa 2005, jossa tosin suomalaisia yhteistyökumppaneita ei ole ollut mukana. Kerroimme, että tällainenkin yhteistyö kiinnostaa meitä. Keskustelimme myös Porvoon valtiopäiviä ja Suomen Venäjän keisarikuntaan liittämistä käsittelevää näyttelyideaa, ja Mironenko oli heti valmis yhteistyöhön.

(iv) Mironenko tarjosi myös julkaisuyhteistyötä, kuten esim. santarmihallinnon asiakirjoista koottavaa kirjaa ”Suomi Venäjän salaisen palvelun silmin ennen vuotta 1918”. Kiitimme tarjouksesta kohteliaasti.

(v) Keskusteltiin yleisesti Suomea koskevista aineistoista GARF:issa

- f. 494-498 (?): Suomen santarmihallinnon fondit (ks. muistiinpanot)
- poliisidepartementin fondit, joissa mm. suomalaisia koskevia henkilödeloja
- hallitsijoiden kanslioiden fondit. Täällä paljon Suomea koskevaa aineistoa, jota täytyy vielä tulla katsomaan

Refl. Mironenko oli kiireinen, eikä hän jaksanut innostua mikrofilmauksesta. Kiireen syynä seuraavana päivänä avattava Paavali I:stä käsittelevä näyttely, joka oli Mironenkon vastuulla. GARF haluaisi mikrofilmauksen lisäksi myös näyttely- ja julkaisuyhteistyötä. Suomen vuoden

1808-09 juhlallisuudet huomioon ottaen yhteistyö näyttelyasiassa selvästi tärkeämpi kuin julkaisuhankkeet. – Asiakirjoja valitsevalla suomalaisella virkamiehellä on oltava hyvä autonomian ajan historian ja hallinnon tuntemus, jotta keskeinen aineisto voidaan löytää opisluetteloista.

3. RGVIA 16.12.2004

Läsnä: arkiston johtaja Irina Garkuša sekä varajohtajat Valeri Šabanov ja Tamara Šubina sekä Eljas Orrman ja Jyrki Paaskoski

(i) Johtaja Garkuša esitteli lyhyesti arkistonsa kokoelmia, ja mainitsi aivan erityisesti ensimmäistä maailmansotaa käsittelevät fondit, jotka ovat toisaalta erittäin laajoja, toisaalta erittäin aukollisia arkistojen tuhoutumisen ja katoamisen vuoksi sodan melskeissä.

(ii) Kerroimme mikrofilmaushankkeestamme ja ehdotimme heille filmien vaihtoa venäläisiin sotilasasiakirjoihin. Garkuša piti vaihtoa kiinnostavana.

(iii) Toinen ja heitä selvästi kiinnostavampi vaihtoehto oli kopioiden maksaminen rahalla. Oli korvauksen muoto millainen tahansa, asiasta on tehtävä sopimus, jossa sovitaan työnjaosta ja hinnoista. Garkuša kysyi työnjaosta: tulevatko suomalaiset arkistovirkailijat valitsemaan aineistot vai tekevätkö venäläiset sen? Vastasimme, että pääosin suomalaiset valitsisivat, mutta yhteistyössä venäläisten kanssa. Kaikkea Suomea koskevaa aineistoa ei ole järkevää kopioida, vaan valintoja on tehtävä.

(iv) Seuraavaksi varajohtaja Šabanov esitteli opis-luetteloita mm. Kustaan ja Suomen sotaa koskevien aineistojen osalta (f. 466 ja 472) sekä kumpaankin sotaan liittyviä henkilöfondeja. Šabanov totesi, ettei kys. ole aivan tavalliset yksityisarkistot vaan ne ovat komentavien kenraaleiden tehtäviin liittyneitä ”virka-arkistoja”. Tästä hän mainitsi mm. Barclay de Tollyn ja 1700-luvun jälkipuoliskon osalta kenraali Platon Musin-Puškinin (f. 106) ja Grigori Potemkinin (f. 52) fondit. Jälkimmäinen on kokonaan filmattu amerikkalaisten toimesta, mutta siinä on vain muutamia selvästi Suomea koskevia deloja. Barclay de Tollysta on painettu opisluettelosarja, joka lienee myös meillä Slavicassa.

(v) Šabanov kertoi, että sotakollegion (f. 2) ja –ministeriön (f. 1) fondeissa sekä niihin liittyvissä muissa sotilaallisissa elimissä on runsaasti Suomea käsittelevää aineistoa. Myös kartta- ja piirrosaineistoa on paljon, mm. yleiskarttoja, kaupunkeja ja linnoituksia käsittelevää materiaalia.

Todettiin sen olevan samaa aineistoa kuin Ulla-Riitta Kaupin raportissaan esittelemä, ja sinänsä erittäin kiinnostava kopioinnin kohde.

(vi) Garkuša kertoi, että heillä olisi runsaasti valokuvia mm. chevalier-kaartista ja Mannerheimkin on luultavimmin niissä mukana. Tätäkin kannattaa kartoittaa kopiontihankkeen aikana.

(vii) Garkuša antoi lähtiessämme RGVIA:n uuden putevoditejin.

(viii) Työskentelystä ks. muistiinpanot

Refl. Garkuša antoi itsestään ammattitaitoisen ja pätevän vaikutelman. Yhteistoiminta sujunee jatkossa hyvin. Paikalle on saatava sellainen 1800-luvun Venäjän armeijan rakennetta hyvin tunteva ja Suomen roolin keisarikunnan puolustuksen osana tunteva tutkija, joka kykenee valitsemaan meitä kiinnostavan keskeisen aineiston. Putevoditeljin mukaan Suomea koskevaa aineistoa on erittäin runsaasti.

4. RGASPI 17.12.2004

Läsnä: arkiston johtaja Kirill Anderson sekä varajohtaja O. Naumov sekä Eljas Orrman ja Jyrki Paaskoski

(i) Anderson kertoi meille arkistonsa vaiheista ja aineistoista sekä siihen liittyneestä marxismi-leninismien museosta. KA:n kannalta kiintoisinta olivat tiedot Neuvostoliiton puoluejohtajien henkilöfondien sekä NKP:n eri elimien fondeista siirroista Presidentin virka-arkistosta Iljinkalta. Aikanaan ne tulevat rasekretoinnin piiriin ja sitten tutkijoiden käyttöön. Lisäksi Kominternin fondit, Komsomol- ja pioneeriarkistot ovat täällä.

(ii) Aikaisemmin tutkijoille ei annettu opiksia, mutta nyt arkiston politiikka muuttunut, ja opikset ovat tutkijoiden käytössä. Osa Kominternin arkistosta viety internetiin ja ovat siellä ilmaiseksi kaikkien tutkijoiden käytössä. Myös NKP:n politbyroon aineistot tulossa jonkin ajan kuluttua verkkoon. Anderson totesi, etteivät politbyroon ptk:t ole kovin informatiivisia, mutta valmisteluasiakirjat sitäkin kiinnostavampia.

(iii) Esittelimme meidän mikrofilmihankettamme, johon Anderson suhtautui myötämielisesti. Filmauksesta on heidänkin kanssaan tehtävä sopimus, jossa sovitaan niin yleisistä linjoista kuin yksityiskohdista kuten hinnoista. Tarkemmin tästä ei tässä yhteydessä keskusteltu. Anderson totesi,

että mikrofilmien vaihdotkin kiinnostavat heitä, jos sopivia aineistoja vain löytyy. Heitäkin kiinnostavat emigranttiaineistot.

(iv) Kerroimme, mitkä aineistot meitä erityisesti kiinnostavat. Näitä ovat Otto Ville Kuusisen fondi (f. 522), SKP (f. 516), Komintern (f. 495) ja siellä erit. skandinavian sihteeristö (opis 31), Kuusisen sihteeristö (opis 16) ja puolalais-balttilainen sihteeristö (opis 61). Lisäksi ilmoitimme toiveenamme saada tutustua Molotovin fondiin (f. 82). Anderson kertoi, että Molotovin ja Kominternin Kuusisen sihteeristö edelleen rasekreetoimatta, mutta periaatteessa opikset voidaan toimittaa meille. Jälkimmäisen osalta näin olikin, mutta Molotovin fondin opiseja ei meille annettu.

(v) Anderson kertoi Suomen Punakaartin arkistosta, jonka aineistoista vasta laaditaan luettelo. Tekijänä muuan Pentti Kuivala(inen?). Onko sama kuin SKP:n opis 1, jäi tällä erää epäselväksi, mutta ymmärsimme niin, että Kuivala(inen) tekee edelleen tätä työtä, eli aineistoja olisi tulossa tutkijoiden käyttöön vielä lisää.

(vi) Lisäksi katsoimme Sirolan (f. 525) henkilöfondin opista ja Kominternin sihteerin Klemens Gottwaldin henkilöfondia (f. 495, op. 13). Edellisessä 144 ja jälkimmäisessä neljä Suomea koskevaa deloa.

(vii) Työskentelimme tutkijasalissa sekä myöhemmin iltapäivällä erään vanhemman spesialistin työhuoneessa. (Ks. muistiinpanot)

Refl. Anderson valmis yhteistyöhön ja käsityksemme mukaan Otto Ville Kuusien fondi voisi olla hyvä aloituskohde. Kiinnostavia olivat myös SKP:n aineistot, josta eritt. opis 3 eli SKP:n sotilaslinjan delot vaikuttivat KA:n kannalta keskeisiltä. (Tästä yksityiskohtaiset muistiinpanot). Tännekin on lähtettävä sellainen tutkija, joka tuntee entuudestaan Suomessa olevan aineiston hyvin ja kykenee näkemään venäläisen aineiston merkityksen.

LIITE IV

KESKUSTELUMUISTIO VENÄLÄISTEN ARKISTOJOHTAJIEN KANSSA KÄYDYISTÄ NEUVOTTELUISTA PIETARISSA 17.-21.1.2005

1. RGIA 18.1.2005

Läsnä: arkiston johtaja A. R. Sokolov, varajohtajat B. I. Nazartsev ja O. I. Amosova sekä Jyrki Paaskoski

(i) JP selosti yleisesti Kansallisarkiston suunnitelmia mikrofilmauksen aloittamisesta ja joulukuussa 2004 toteutetun Moskovon-matkan keskusteluista Rosarhvin pääjohtajan V. P. Kozlovin sekä arkistojen johdon kanssa. Sokolov totesi, ettei hankkeen aloittamiselle ole mitään periaattellisia esteitä mutta käytännöllisiä sitäkin enemmän.

(ii) Keskusteltiin mikrofilmaussopimuksesta, ja Sokolov pyysi saada nähtäväkseen sopimusmallimme. Kerroin marssijärjestyksestämme, joka jatkuu Kozlovin Suomen-vierailulla ja yhteistyöpöytäkirjan allekirjoittamisella, minkä jälkeen aloitetaan neuvottelut arkistokohtaisista sopimuksista.

(iii) Sokolov kertoi RGIA:n lähiajan vaikeuksista. Jo nyt arkisto on osittain kiinni ja tutkijapalvelua on jouduttu hidastamaan. Arkisto suljetaan kokonaan 1.4.2005, minkä jälkeen arkisto muuttaa Senaatin ja Synodin talosta Ladozhkajan rautatieaseman läheisyyteen valmistuvaan uuteen rakennukseen. Sokolov esitteli yleiskuvia uudesta arkistorakennuksesta. Tämä merkitsee sitä, että RGIA on kiinni vähintään kaksi vuotta, mahdollisesti kauemminkin. Nyt fondeja pakataan kiireellä, mikrofilmausosasto ei ota enää vastaan uusia töitä, ja ensi vuoden alusta lähtien se on toistaiseksi suljettu. Senaatin ja Synodin rakennus siirtyy presidentinhallinnon käyttöön.

(iv) Sokolov haluaisi tehdä yhteistyötä, ja asioiden edistämiseksi hän mainitsi, että he voisivat laatia meille spravotshnikin (luettelon), jossa Suomea koskevaa aineistoa esiteltäisiin. Mainitsin, että Maija Rajaisen ryhmä oli 1950-luvun puolivälissä RGIA:ssa ja tällöin filmattiin paljon mm. ministeriöiden ja ministerineuvoston aineistoja. RGIA:n johto ei tuntenut tätä hanketta, ja Sokolov jo hieman ärsyyntyneenä totesi, etteivät he tässä vaiheessa ryhdy selvittämään virka-arkistostaan tätä asiaa.

(v) Mainitsin erityisestä kiinnostuksestamme vuosien 1808-09 aineistoja kohtaan, ja Sokolov ehdotti heti yhteistä näyttelyhanketta KA:n kanssa. Tuolloin uusi arkisto olisikin jo toiminnassa. Kiitin kohteliaasti ehdotuksesta ja lupasin kertoa asian KA:n johdolle.

(vi) Keskustelimme yleisesti mikrofilmien korvauksista. Filmien vaihto ei Sokolovia kiinnostanut, sillä se edellyttäisi heidän virkamiestensä työskentelyä KA:ssa, joka taas heille liian kallista. Sokolov katsoi, että rahakorvaus olisi yksinkertaisin ratkaisu.

Refl. Sokolov kiireinen ja hermostonut, vähän työkeäkin. Puhelimet soivat koko ajan ja papereita kannettiin jatkuvasti hänen allekirjoitettavakseen. Paikalle olisi tarvittu virka-asemaltaan korkearvoisempaa virkamiestä KA:sta. Olennaista on, että mikrofilmaushanke ei tule RGIA:n päässä etenemään ennen kuin he ovat saaneet muuttonsa toteutettua. Mutta mitään estettäköön hankkeelle ei ole, ja Sokolov tarjoaa meille luetteloa Suomea koskevista aineistoista sekä näyttely-yhteistyötä. RGIA siirretään näin ollen meidän työlistamme loppupäähän. Yhteyttä Sokoloviin ei pitäisi päästää katkeamaan, koska RGIA:ssa runsaasti meitä kiinnostavia aineistoja. Luetteloa Suomea koskevista aineistoista kannattaisi joka tapauksessa pyytää heiltä.

2. TsGIASPg 20.1.2005

Läsnä: arkiston johtaja V. M. Shishkin ja Jyrki Paaskoski

(i) JP selosti yleisesti Kansallisarkiston suunnitelmia mikrofilmauksen aloittamisesta ja joulukuussa 2004 toteutetun Moskovan-matkan keskusteluja Rosarhvin pääjohtajan V. P. Kozlovin kanssa. Shishkin huomautti heti, ettei hänen arkistonsa ole federaation vaan Pietarin kaupunginhallinnon alainen laitos. Rosarhiv antaa heille pyydettyä ainoastaan arkistometologista ja teknistä apua. He siis päättävät itse omista asioistaan, myös kansainvälisistä suhteistaan.

(ii) Shishkin totesi, ettei kopiointihankkeen aloittamiselle ole mitään periaattellisia esteitä, ja esimerkiksi meidän toivomuksemme ortodoksisten ja luterilaisten kirkonkirjojen kopionnista voidaan toteuttaa. Keskustelimme myös arkiston muusta Suomea koskevasta aineistosta, ja mainitsin, ettei meillä ole käytössämme edes heidän putevoditeljiäkään, josta voisimme katsoa mitä heillä ylipäätään on. Shishkin kertoi, että heidän putevoditeljistään on tulossa lähiaikoina kokonaan uusi versio, edellinen on 1950-luvulta.

(iii) Shishkin kertoi, että he ovat digitoineet noin kaksikolmasosaa opisluetteloistaan tietokantaan, jota ei kuitenkaan ole tarkoitus laittaa internetiin, koska he eivät halua mitään suurta tutkijaryntäystä

arkistoonsa. Sen sijaan tutkijasaliin on tulossa pääte, jossa opikset ovat luettavissa. Järjestelmään on laadittu myös tarpeelliset hakuominaisuudet. Shishkin esitteli verkkoluetteloa minulle, ja se vaikutti toimivalta ja käyttökelpoiselta. Samalla hän totesi, ettei heillä ole enää mikrofilmausosastoa vaan kaikki hoidetaan jatkossa digitaalisesti.

(iv) Keskustelimme metrikoista, ja Shishkin mainitsi, että joitain aineistoja (mutta ei meitä kiinnostavia) on jo digitoitu. Hän esitteli mm. St. Petrin eli Pietarin saksalaisen srk:n digitoituja kirkonkirjoja. Laatu näytti hyvältä.

(v) Kävimme tutustumassa heidän digitointiosastoonsa ja keskustelin henkilökunnan kanssa heidän työstään. Vaikutti pätevältä ja asiansa osaavalta väeltä.

(vi) Shishkin ehdotti konkreettisia jatkoneuvotteluja. Kysyin, mitä tällainen hanke tulisi meille maksamaan. Shishkin arvioi, että tarvitaan kahden tai kolmen ihmisen työpanos aineiston kuvaamiseen, mutta tällä hetkellä hänellä ei ole mitään tarkempaa käsitystä asiasta. Lupasin välittää keskustelumme tiedot KA:n johdolle.

Refl. Vastaanotto hyvä ja ystävällinen. Metrikoiden ja kirkonkirjojen Suomeen saamiselle ei ole mitään periaatteellisia esteitä. Shishkin on tiukka johtaja, joka tietää kyllä kuinka kiinnostuneita me olisimme tästä aineistosta, ja hän osaa varmasti myös hinnoitella aineistonsa hyvin. KA:n kannattaisi harkita Shishkinin kutsumista Suomeen ja neuvottelujen aloittamista meidän maaperällämme. Kopioinnin Pietarin-pään painopiste tulisi ilman muuta olla tässä aineistossa.

3. RGAVMF 21.1.2005

Keskustelu jaostopäällikkö L. I. Spiridonovnan kanssa. Kiireistä johtaja Sobolevia en tavannut.

(i) Tapasimme Spiridonovnan jo Moskovassa joulukuussa 2004 ja hän oli perillä hankkeestamme. Kerroin suomalaisten valtiomiesten kirjeenvaihdosta Menshikovin kanssa ja mainitsin, että siellä on noin 1 200-1 300 kirjettä, jotka kiinnostavat meitä. Sivumäärä tulee olemaan useita tuhansia.

(ii) Kysyin kopiointimahdollisuudesta, eikä sille ole mitään esteitä. Ymmärsin, ettei varsinaista sopimustakaan tarvita, vaan asia voidaan hoitaa arkistojen välisellä keskinäisellä kaupalla.

(iii) Spiridonovna tulossa muissa (yksityis)asioissa Suomeen 14.-15.2.2005 ja tällöin olisi mahdollista keskustella asiasta konkreettisemminkin. Näillä näkymin hän pääsisi käymään KA:ssa 15. päivänä.

Refl. Menshikovin fondin kirjeaineisto on ilman muuta kiinnostava, ja kun muistetaan, että Rajaisen ryhmä filmasi jo aiemmin muita osia tästä aineistosta, kirjeet täydentäisivät meidän kokoelmaamme. Lisäksi osa kirjeistä oli jo valmiiksi mikrofilmattu, mikä helpottaa heidän työtään. Tämä olisi toinen Pietarin pään etenemismahdollisuus, jota kannattaa harkita.